

С. А. ПОДОЛЯКА

*Сергій Анатолійович Подольяка, докторант
Міжрегіональної академії управління персоналом*

**МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОКУРАТУРИ
ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ**

Методологія дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу набула виразного характеру у міру демократизації суспільних процесів, які відбуваються на теренах нашої країни, що потребує методологічного підґрунтя в цій сфері. Розвиток сучасного державотворення в Україні нагально потребує вдосконалення механізму держави і всіх його елементів, передусім інститутів державної влади. Разом із тим проблеми виявлення та пізнання сутності прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу з позиції застосування методів для повноцінного розкриття цього дослідження є актуальною в правовій науці.

За своєю природою методологія займає ключове місце при дослідженні проблематики, що має наукове підґрунтя. Методи, які використовуючи виходячи із предмета дослідження відіграють фундаментальну роль у пізнанні сутності та характеру досліджуваного питання, дозволяють визначити і розкрити важливість змісту суб'єкта адміністративного процесу, а саме прокуратури. При дослідженні методології більшою мірою застосовують загальнофілософські складові діалектичного методу у його різних проявах, загальнонаукові і спеціальні методи, що властиві окремим галузям науки. Науковий аналіз з використанням ряду методів та підходів сприятиме виявленню специфіки прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу.

Таким чином, виразна структура із логічно взаємопов'язаними елементами при дослідженні прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу може бути розкрита лише завдяки методологічному підходу комплексного характеру для виявлення правової специфіки цієї теми. У процесі аналізу проблематики, саме методологія дослідження посідає особливе місце у пізнанні сутності та характеру досліджуваного питання, визначає зміст прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу.

Мета наукового дослідження зумовлена науковим пошуком методів у сфері проблем прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу для здійснення комплексного аналізу цього питання.

Проблематика методологічних основ прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу була розкрита в дослідженнях наступних авторів: О. В. Агеєва, О. В. Анпілогова, І. Л. Бороліна, М. Ю. Івчука, О. С. Іщука, Н. В. Карамішева, А. Ю. Манькута, С. М. Одегова, Є. О. Шевченка, В. В. Шуби та ін. Але в дослідженнях цих вчених проблемі методології дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу не в повній мірі розкривається сутність методологічного підґрунтя для подальшого розкриття прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, що й обумовлює потребу проведення комплексного наукового аналізу.

Методологія дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу – комплексне поєднання принципів теоретичного характеру та способів дослідження, що направлені на розкриття специфіки прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу за допомогою застосування методів більшою мірою шляхом їх поєднання для досягнення цілісної мети дослідження.

Всі методи для отримання результату дослідження можливо поєднувати виходячи із специфіки предмету та складності процесів. При дослідженні методології прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу науково обґрунтованим є використання загальнонаукових і методів спеціального призначення, що допоможуть розкрити роль прокуратури як особливого суб'єкта адміністративного процесу.

У контексті нашого дослідження системний метод наукового пізнання застосовується для комплексної характеристики проблемних питань практичної діяльності прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, на основі чого можна сформулювати особливості та ознаки для розкриття більш повного змісту. Даний метод дає можливість досліджувати проблеми впорядковано, нерозривно й комплексно. Окрім цього, так як прокуратура не є обов'язковим суб'єктом адміністративного процесу, а його участь у процесі носить факультативний характер і обумовлена можливостями ініціації провадження по адміністративній справі та вступу в процес, порушений з ініціативи інших суб'єктів¹. При застосування системно-структурного методу пізнання надасть можливість розглядати аспекти не лише відокремлено, а й у їхньому зв'язку й взаємозумовленості. Застосування системного методу дасть змогу досліджувати прокуратуру як суб'єкта адміністративного процесу як складне системне утворення, підійти до розгляду основних складових комплексно. Участь прокурора в адміністративному процесі – це правова гарантія непорушності встановлених Конституцією прав і свобод громадян, ухвалення законного і обґрунтованого рішення². Із врахування системного методу при розкритті проблематики органу прокуратури і його діяльності в адміністративному процесі зможемо проаналізувати та представити положення законодавства, що направлені на визначення змісту участі прокурора в досліджуваному процесі.

Одним із методів, на якому ґрунтуватиметься дослідження є історико-правовий метод. Застосування історичного методу під час дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, відповідатиме

методологічному принципів історизму в науковому пізнанні. К. Г. Волинка зазначає, що отримання об'єктивних знань, повноцінної наукової інформації неможливе без використання наукових принципів, серед яких принцип історизму³. Отже, застосування цього методу до переліку прийомів, засобів і методів пізнання в методології передбачає дотримання одного із принципів методології юридичного пізнання. Саме тому доцільним є використання історико-правового методу для дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. За допомогою генезису можливо охарактеризувати конкретно-історичними формами викладу матеріалу. За допомогою історичного методу можливо проаналізувати становлення інституту прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, а також розкрити правове регулювання, що в повній мірі охарактеризує сутність на сучасному етапі історичного розвитку. Перед початком розкриття тематики і вивчення стану, цього органу на даний час, доцільно дослідити генезис прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. На основі даного методу можна буде виокремити недоліки та помилки у практичній діяльності прокуратури в адміністративному процесі і визначити шляхи оптимізації даної сфери в умовах сьогодення.

Діалектичним метод як метод пізнання явищ соціально-правових у цілісності, розвитку й суперечностях, що надає можливість вивчати проблеми дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. Заснований на загальних законах розвитку, які відображають розвиток усіх галузей суспільного життя й мислення, а не на часткових законах, що відбивають розвиток лише однієї галузі дійсності⁴. Таким чином, для всебічного дослідження необхідно використати діалектичний метод, який передбачає для побудови понятійно-категорійного апарату та визначення місця та ролі прокуратури в адміністративному процесі. Діалектичний метод пізнання дозволить провести процес визначення участі прокурорів в окремих адміністративних провадженнях в рамках адміністративного процесу для більш точного виявлення суті та ретельного дослідження всі його елементів, що відповідає цьому методу. Тому шляхом застосування цього методу в рамках дослідження, що буде підкріплюватись комплексом сучасних методів наукового спрямування буде досягнуто завдань, які стоять в рамках всього дослідження.

Порівняльно-правовий метод передбачає відображення проблематики через концептуальні підходи, результативні методологічні принципи, а також набір методів порівняльно-правових досліджень приведе до більшого повного аналізу діяльності прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу в європейських країнах. Застосування порівняльно-правового методу полягає у виборі об'єктів порівняльного аналізу та виявленні ознак порівняльних систем, норм, інститутів, що допоможуть представити висновки та надати рішення щодо реформування законодавства⁵. Цей метод сприяє визначенню реального місця досліджуваного процесу та допомагає прослідкувати основні специфічні особливості в інших країнах, а виходячи з інтеграційних прагнень нашої країни до країн ЄС дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу є важливим етапом наукового дослідження. Метод надасть змогу розкрити тотожність і відмінність при аналізі законодавчих положень інших країн та передбачить можливість встановлення закономірності та випадковості в процесі застосування позитивного досвіду у вітчизняне законодавство. Порівняльно-правовий метод потрібно використовувати для з'ясування сутності прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу в Україні та закордоном, виявлення позитивного зарубіжного досвіду у даній сфері в порівнянні із вітчизняним, а також пошуку спільного і відмінного стосовно закономірності розвитку досліджуваного процесу.

Також важливу роль при дослідженні прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, варто застосувати, логіко-семантичний метод, як зазначає Н. В. Карамішева, це надасть можливість установити адекватне логіко-семантичного відношення між юридичним терміном і юридичним фактом⁶. Особливістю застосування вказаного методу в юриспруденції є те, що він дає змогу дослідити юридичні поняття з погляду їхньої багатозначності, двозначності, яка визначається в різних контекстах їхнього використання. Так як прокурор, беручи участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, є суб'єктом, учасником саме адміністративно-процесів відносин суспільного характеру, його правове становище в даному випадку врегульовано нормами адміністративного права. Беручи участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, прокурор діє в межах, встановлених адміністративно-процесуальними нормами⁷. Саме з огляду на специфіку дослідження потрібно використовувати поєднання логіко-семантичного аналізу та порівняльного методу водночас, оскільки особливості саме цих двох методів надають можливість виявити прогалини й інші недоліки і сприятимуть більш комплексному дослідженню прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу варто застосувати. Одночасне застосування цих двох методів допоможе також оцінити справжню спрямованість норм, закріплених у нормативно-правових актах, наслідки їхнього застосування для розкриття прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу.

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що вивчення методології дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу складається з кількох послідовних етапів, що логічно розкривають сутність досліджуваного явища, а саме: 1) вивчення загального розуміння методології; 2) юридичне розуміння методології; 3) дослідження методології наукового пізнання через розкриття її функцій; 4) розкриття сукупності прийомів, засобів і методів пізнання прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу.

Отже, методологія дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу складається з діалектичного, порівняльно-правового, логіко-семантичного аналізу, системного, історико-правового методів. Важливим у застосуванні перелічених методів є їхнє комплексне застосування, оскільки відокремлене використання кожного з методів може призвести до методологічних помилок і, як наслідок, втрати частини інформації з досліджуваного питання. Використання саме цієї сукупності засобів і методів зумовлене прагненням до досягнення наукової об'єктивності дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного про-

цесу. Дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу відіграє важливу роль під час реалізації ним основної функції та покладених на прокурора повноважень в межах цього процесу. Адміністративний процес включає в себе участь досить значною кількістю різноманітних суб'єктів, кожен з яких має свої власні повноваження тому дослідження методологічних складових для визнання прокуратури як суб'єкта в межах у цього процесу є важливою основою для подальшого аналізу.

Слід звернути увагу, що зміст дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу полягає у здійсненні результативного впливу із застосуванням відповідного арсеналу адміністративно-правових засобів на ті суспільні відносини, що виникають під час виконання прокуратурою покладених на неї завдань. За допомогою методологічного дослідження представленої тематики можливо підвищити ефективність діяльності прокуратури в рамках адміністративного процесу. Для комплексного дослідження особливого значення набуває використання загальноправових та спеціальних методів дослідження, що сприятиме широкому аналізу проблематики, а отже, й вирішенню важливих питань в даній сфері.

Методологія дослідження прокурора як суб'єкта адміністративного процесу має підкреслювати специфіку тематики із врахуванням методів для аналізу. Дослідження цієї проблеми через методи та підходи наукового пізнання стане основою для створення належного регулювання цих суб'єктів в адміністративному процесі. Завдяки об'єднанню методів буде сформовано чітке та структурно побудоване дослідження для відображення специфіки і особливостей прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. Методи повинні, використовуватись в комплексній взаємодії, як чітко представлено в прикладах наукових робіт. Дослідження, що включає в себе широкий спектр методологічних основ та підходів дозволить надати науково обґрунтовані рекомендації та висновки, а також встановлення ряду суттєвих пропозицій, які стосуватимуться посилення ролі прокуратури в адміністративному процесі.

Науковий аналіз із використанням підходів та методів сприятиме виявленню особливих аспектів у дослідженні прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, а також комплексному розумінню складових елементів цього процесу в цілому. Методологія сприяє найбільш чіткій побудові пропозицій для оптимізації дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. Таким чином, слід зазначити, що лише у сукупності застосування найбільш прийнятних методів для пізнання кожного теоретичного та практичного аспекту в тематиці можливо досягти продуктивного результату в кінці дослідження. Так як методологія складається з ряду елементів, які обумовлюють її структуру та визначають зміст застосування комплексу міжнаукових і філософських методів сприятиме дослідженню розуміння прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. Виходячи з вищенаведеного, констатуємо, що методологія дослідження прокуратури в даному процесі виступає в ролі абстрактного явища для досягнення пізнання чітко визначеного предмету дослідження та забезпечує успішне вирішення теоретико-практичних проблем в контексті теми за допомогою загальноправових та спеціальних методів, що є невід'ємними елементами наукового аналізу досліджуваної проблематики.

¹ Агеев О. В. Прокурор як суб'єкт адміністративного процесу: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. В. Агеев ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2006. – С. 10.

² Руденко М. В. Прокурор як учасник цивільного та адміністративного процесу / М. В. Руденко // Актуальні проблеми застосування Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства України : тези доп. та наук. повід. учас. міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 січ. 2007 р.). – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2007. – С. 103.

³ Волинка К. Г. Теорія держави та права : [навчальний посібник] / К. Г. Волинка. – К. : МАУП, 2003. – С. 41.

⁴ Івчук М. Ю. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / М. Ю. Івчук. – К., 2011. – С. 5.

⁵ Саидов А. Х. Сравнительное правоведение. – М.: Юристъ, 2000. – С. 44.

⁶ Карамішева Н. В. Логіка і правознавство (теоретичні питання та практичні завдання) : [навчальний посібник для студентів-юристів] / Н. В. Карамішева. – Л. : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2012. – С. 81.

⁷ Бадмаев А. А. Прокурор как субъект административно-процессуальных отношений // Вестник Челябинского государственного университета. Научный журнал. – Челябинск: изд-во ЧелГУ, 2008, № 8. – С. 72.

Резюме

Подольяка С. А. Методологія дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу.

У статті проаналізовано сутність методології дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу. Визначено методи дослідження прокуратури як суб'єкта адміністративного процесу, окреслено зміст кожного й охарактеризовано їх значення.

Ключові слова: методологія, метод, прокуратура, суб'єкт адміністративного процесу, адміністративна діяльність.

Резюме

Подольяка С. А. Методология исследования прокуратуры как субъекты административного процесса.

В статье проанализированы сущность методологии исследования прокуратуры как субъекта административного процесса. Определены методы исследования прокуратуры как субъекта административного процесса, раскрыто содержание каждого и охарактеризовано их значение.

Ключевые слова: методология, метод, прокуратура, субъект административного процесса, административная деятельность.

Summary

Podolyaka S. Research methodology prosecutors as subjects of administrative process.

In the article analyzed the essence of the methodology of the study of prosecutor's office as subject of the administrative process. Defined methods of the study of prosecutor's office as subject of the administrative process, explored the content of each and described their meaning.

Key words: methodology, method, prosecutor's office, the subject of the administrative process, administrative activities.

УДК 65.011.8:354.31

О. М. РЕЗНІК, Н. С. АНДРІЙЧЕНКО

Олег Миколайович Рєзнік, кандидат юридичних наук, доцент Сумського державного університету

Надія Сергіївна Андрійченко, магістр навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

СПЕЦИФІКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СБУ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАХИСТУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ*

В основі благополуччя держави, її спроможності ефективно захищати інтереси всього населення лежить безпосередньо рівень її захисту від потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз, оперативності їх нейтралізації. Такий стан захищеності національних інтересів у всіх сферах життя держави і суспільства забезпечується рядом державних органів, які мають ефективно і злагоджено функціонувати, використовуючи весь спектр наданих їм законодавством повноважень. Серед таких органів особливе місце займає СБУ, що обмовлено її значенням у забезпеченні безпеки нашої держави загалом. При цьому, в умовах фінансово-економічної кризи, зростання фінансових правопорушень, що загрожують стабільності фінансової системи України, привертає особливу увагу до дослідження специфіки адміністративно-правового статусу СБУ як суб'єкта захисту фінансової системи держави.

Метою дослідження є висвітлення специфіки адміністративно-правового статусу СБУ як суб'єкта захисту фінансової системи держави.

Питання адміністративно-правового статусу СБУ вивчали такі науковці, як О. І. Артюх, Р. В. Баранецький, М. В. Грек, О. В. Грідін, М. М. Карпенко, А. В. Кумейко, О. Г. Нападистий, О. М. Полковніченко, С. П. Пономарьов, А. В. Савченко, О. О. Степанченко, М. В. Панченко, В. Х. Ярмакі та інші, однак комплексне визначення специфіки адміністративно-правового статусу СБУ саме як суб'єкта захисту фінансової системи держави потребує подальшого дослідження.

На сьогодні однозначне визначення поняття «адміністративно-правовий статус» відсутнє. Зокрема, В. Б. Авер'янов визначає адміністративно-правовий статус як комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто, необхідною ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються даним суб'єктом як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними. Однак попри те, що права та обов'язки становлять основу адміністративно-правового статусу суб'єкта, окрім них до його структури можуть входити й інші складові елементи: мета, завдання, функції тощо¹.

Д. М. Бахрах адміністративно-правовий статус державних суб'єктів взагалі поділяє на три головні блоки: цільовий (цілі, завдання, функції); структурно-організаційний (порядок створення та легалізації, реорганізації, ліквідації відповідних суб'єктів, їх підпорядкування, передачі із відання одних організацій в підпорядкування іншим, встановлення і зміну їх організаційних структур, процедур діяльності і права на офіційну символіку); компетенційний (сукупність владних повноважень (прав та обов'язків) щодо предметів відання)².

Ю. А. Тихомиров до адміністративно-правового статусу державних органів відносить ряд елементів, серед яких: мета, порядок утворення і функціонування державних органів, основні завдання та форми відносин з іншими ланками державного апарату³. А за С. В. Ківаловим до складових адміністративно-правового статусу державних органів належать лише функції, завдання та компетенція (права і обов'язки)⁴.

Підсумовуючи, варто зазначити, що компетенцію та повноваження завжди розглядають в якості центральних елементів адміністративно-правового статусу органів держави та посадових осіб, тоді як щодо його інших складових єдиної точки зору не існує.

© О. М. Рєзнік, Н. С. Андрійченко, 2016

* Робота виконана в рамках проекту № 0116U006814 (супровідний лист № 01/15-06/3278 від 19.08.2016 р.).